

Izvorni znanstveni rad

Rukopis primljen 20. 5. 2021.

Prihvaćen za tisak 25. 11. 2021.

<https://doi.org/10.22210/govor.2021.38.10>

Lorna Rajle

lorna.rajle@gmail.com

Centar za pružanje usluga u zajednici Klasje Osijek
Hrvatska

Naglasak posuđenica u osječkome govoru

Sažetak

Brojni radovi pokazuju da se hrvatski govornici ne pridržavaju pravila koje kazuje da se u hrvatskome jeziku silazni naglasak ne može ostvarivati na nepočetnome slogu riječi. Silazni se naglasak uglavnom javlja u sklopovima prednaglasnica i naglasnica, posuđenicama, vokativu jednine i genitivu imenica, vlastitim imenima, složenicama, stilističkim riječima i u oblicima glagola. Takav izgovor uobičajen je i kod nekih izvornih novoštokavaca s četveronaglasnim sustavom, koji je dijelom osnovica hrvatske ortoepske norme. U osječkome govoru, kao primjeru novoštokavskoga dijalekta, također se primjećuje uporaba silznoga naglaska na nepočetnome slogu određenih kategorija riječi. Kao prilog opisu uzusa, na temelju kojega bi se mogle uskladiti teorija i jezična praksa, u radu se opisuju naglasne navike Osječana u izgovoru posuđenica (posebice izvedenica sa sufiksima na -st, -nt, -or i -log te posuđenica koje nisu izvedenice, ali koje se analogijom prisličuju izvedenicama na navedene sufikse) i ženskih mocijskih parnjaka tvorenih od muških parnjaka posuđenica na -nt, -or i -st te se utvrđuju uvjeti u kojima se ostvaruje silazni naglasak. Također se opisuju razlike u naglašivanju posuđenica s obzirom na dob osječkih govornika.

Ključne riječi: osječki govor, naglasak, posuđenice, ortoepska norma, uzus

1. UVOD

Rasprave o hrvatskoj ortoepskoj normi, posebno njezinu naglasnome dijelu, ne jenjavaju. Sporno pravilo o nepostojanju silaznih naglasaka na nepočetnome slogu riječi brojni hrvatski govornici, uključujući i novoštokavce, ne poštuju, a njegovo strogo provođenje, posebice u nekim kategorijama riječi, doživljavaju obilježenim i nepoželjnim. Silazni se naglasci na nepočetnome slogu riječi tako često ostvaruju u sklopovima prednaglasnica i naglasnica, u posuđenicama, vokativu jednine i genitivu imenica, u vlastitim imenima, složenicama, stilističkim riječima i u oblicima glagola (Brozović, 1954; Jonke, 1961; Matešić, 2009; Moskatelo, 1954; Pranjeković, 2009; Škarić, 2002, 2007; Škarić, Babić, Škavić i Varošaneć, 1987; Škarić i Lazić, 2002; Škavić, 1994; Varošaneć-Škarić, 2003). Odstupanja, dakle, od norme znatna su i nezanemariva, no gramatike uredno utvrđuju postavljena pravila, uz napomenu da su iznimke česte (Babić i sur., 1991, 1995; Raguž, 1997; Silić i Pranjeković, 2005). Rječnici su pak neujednačeni – bilježe ih, ali nesustavno, samo Jojić i Matasović (2002) te Vukušić, Zoričić i Grasselli-Vukušić (2007). Ostali ih rječnici ne bilježe (Barić i sur., 1999; Birtić i sur., 2012; Jojić, 2015; Šonje, 2000; vidjeti i Martinović, 2017) pa se doima da naglasna norma ne postoji (Martinović, 2014: 9; Matešić, 2009). Od početka uočavanja problema oko neusuglašenosti uzusa i naglasne norme autori su nudili, i nude, različita rješenja o tome kako ujediniti teoriju i praksu. Brozović (1971) predlagao je očuvanje tradicije uz zamjenu istočnoštokavskih osobina zapadnoštokavskima, odnosno centralnim govorima, Vukušić (1989, 2011) zalagao se za prihvaćanje isključivo ikavskoga zapadnonovoštokavskoga naglašivanja, a Škarić, Škavić i Varošaneć-Škarić (1995) zastupali su ideje o tzv. *gradskoj akcentuaciji*, odnosno o urbanizaciji standarda kojemu bi osnovica bio govor kompetentnih govornika gradskih središta, osobito Zagreba (Škarić, 2007; Škarić i sur., 1987; Varošaneć-Škarić, 2003). U novije vrijeme jezikoslovci sve češće govore o potrebi revidiranja norme u skladu s izgovorom koji su hrvatski govornici spremni prihvatiti i naučiti te koji doživljavaju neutralnim (Martinović, 2017, 2018; Matešić, 2009; Mićanović, 2006). Štoviše, napominju da u hrvatskome govornome prostoru, uz klasični, supostoji i neutralni izgovorni standard, koji nazivaju *hrvatskim općeprihvaćenim govorom* (Škarić, 2009: 20–21), odnosno *uporabnom normom* (Škarić, 1999), *neutralnim tipom hrvatskoga standarda*, *uporabnom normom* (Matešić, 2018: 22–23) ili tzv. *neutralnim varijetetom* (Martinović, 2017, 2018). Vidović (2020) ističe da je takvu uporabnu normu potrebno opisati, ali prije svega valja odrediti tko je

uopće kvalificiran za njezino oblikovanje: "svi govornici hrvatskoga jezika ili neka ciljna skupina govornika koji su po nekim kriterijima predodređeni da budu kompetentni govornici". Naime, u prvome slučaju nužno je provesti dijalektološka ispitivanja koja bi uključivala govornike svih dijalektnih osnovica, a u drugome slučaju "pitanje tko kako govori ili bi želio govoriti izvan te skupine postaje nebitno" (Vidović, 2020). Jednoznačan odgovor na pitanje kakva su konkretna obilježja govorenoga neutralnoga tipa hrvatskoga standardnoga jezika stručnjaci zasada još nemaju, ali Martinović (2018) daje opis nekih njegovih najočitijih značajki: prije svega navodi neutralan ostvaraj silaznoga tona na nepočetnome slogu u određenim posuđenicama, složenicama, u G mn. i V jd. određenih imenica te u nekim sklopovima prednaglasnica i naglasnica. Nadalje, ponegdje je neutralno pomicanje naglasaka prema početku riječi (u imenicama i pridjevima, ali ne i u glagolima) te čuvanje naglasnih preinaka u paradigmi.

2. SILAZNI NAGLASAK U IZGOVORU POSUĐENICA

Navedeno je da danas nije upitna činjenica da se silazni naglasci na nepočetim slogovima riječi ostvaruju i u govoru izvornih novoštokavaca, posebice u nekim kategorijama govornih riječi: složenicama, posuđenicama, sklopovima naglasnica s prednaglasnicama, vokativu i genitivu imenica i dr. Autori opisuju brojne takve primjere i predlažu rješenja kako ujediniti uzus i normu, no konačni zaključak do danas još nije donesen, prije svega zato što hrvatski jezikoslovci taj problem promatraju s različitih gledišta. Škarić i suradnice (1995) pišu da "posuđenice jesu posuđenice i da im naglasno normiranje mora označiti taj status" te da one trebaju nositi prozodijski trag jezika iz kojega su posuđene iako je on često u oprjeci s hrvatskom prozodijom riječi. Također predlažu da pri normiranju posuđenica treba voditi računa o stvarnome stanju te da za tu svrhu trebaju biti uzor kompetentni obrazovani govornici, jer oni te riječi uglavnom češće i upotrebljavaju. Autori, dakle, eksplicitno zagovaraju normiranje silaznoga naglasaka na nepočetnome slogu posuđenica obrazlažući svoj stav činjenicom da se za takvo rješenje odlučuju suvremeni kompetentni govornici (glumci, spikeri, kroatisti i fonetičari), da "hrvatski standard (...) vrlo dobro prihvaća silazni naglasak u sredini stope...", ali i da takav naglasak u posuđenicama "konotira učenost dobivenu kroz klasičnu naobrazbu" (Škarić i sur., 1995). Vukušić (1996) pak tvrdi da kao polaznu točku za normiranje naglasaka u izgovoru posuđenica treba uzeti već najvećim dijelom utvrđenu sustavnu normu koja dobrim dijelom ima i razvojne tendencije i koju ne bi trebalo suzbijati. Ipak, navodi autor, u normi "pojedini treba dotjerivati, a ono što nije nikako u porabi – smiono

napustiti" (Vukušić, 1996). Martinović (2018) čak navodi da se u određenim posuđenicama ostvaraj silaznoga tona na nepočetnome slogu doživljava neutralnim i da ta neutralnost ovisi o čestoti uporabe i broju slogova. Autorica tako navodi da se dvosložne i trosložne posuđenice koje su češće u uporabi neutralno izgovaraju s uzlaznim naglaskom na početnome slogu (*sènātor, pròjektor, kòrektor, direktor, stùdent*) dok se višesložne doživljavaju neutralnima kada imaju silazni naglasak na nepočetnome slogu (inačice *manipùlātor, torèādor, recitātor, okùpātor, radijātor* doživljavaju se usiljenima). No i češće uporabljive posuđenice koje imaju manji broj slogova, a koje fonološki i morfološki "odaju" strano podrijetlo, imaju neutralan silazni naglasak na nepočetnome slogu (*toalèt, rokokò, ragù, kakadù, dekoltè, lavabò*).

Iako su osječki govornici velikim dijelom novoštokavci s četveronaglasnim sustavom, oni se nerijetko priklanjaju suvremenoj govornoj praksi uporabe silaznih naglasaka na nepočetnome slogu u izgovoru posuđenica. Delaš (2013: 85) pretpostavlja da je jedan od razloga zbog kojih se to događa taj što osječki naglasni sustav pripada tipu prozodijskih sustava koji "za izvorni naglasak krajnjega sloga nema vlastita rješenja, jer krajnji slog kao takav nije mogao biti zahvaćen promjenom tona..." te su u Osijeku zbog toga posuđenice zadržale izvorni naglasak. Naime, kada govori o povijesnom procesu naglasnoga prilagođavanja posuđenica u hrvatskome jeziku, Delaš (2013: 82–85) ističe da su vidljivi "rezultati interferencije u izravnu dodiru naših prozodijskih podsustava s različitim sustavima stranih jezika" te izdvaja tri tipa naglasnoga prilagođavanja. Prvi je tip najstariji, nazvan "izvornim", "dijalektnim" i "prednovoštokavskim", a odlikuje se starijom akcentuacijom (tronaglasnim i dvonaglasnim sustavom). Drugi tip obuhvaća mlađe novoštokavske govore u kojima se, kada je riječ o posuđenicama, odrazilo novoštokavsko pomicanje naglasaka (koje je inače pojava bosanskohercegovačkoga područja). Taj tip ponajviše obuhvaća jugozapadno štokavsko područje i naziva se "dalmatinskim" i "ranonovoštokavskim" tipom naglasnoga prilagođavanja. Treći tip, koji je karakterističan uglavnom samo za posuđenice te se u njegovu razvoju odražava utjecaj njemačkoga jezika, prisutan je u sjeveroistočnom dijelu novoštokavskoga područja i ima nov način naglasnoga prilagođavanja posuđenica. To je tzv. "panonski", "kontinentalni" i "kasnonovoštokavski" tip naglasnoga prilagođavanja u koji, između ostaloga, pripada i osječki. Navedeno potvrđuje i činjenica da je za razvoj osječčkoga naglasnoga sustava svojedobno vrlo značajnu ulogu odigrao tzv. *esekerski* dijalekt, čiji je naglasak dinamičan, odnosno u pravilu se podudara s naglaskom u standardnome njemačkome jeziku. Naime, *esekerski* dijalekt ("Essekerisch" ili "die essekerische Mundart") njemački je dijalekt koji se, prema Petrović (2008: 5), u Osijeku često upotrebljavao do kraja Drugoga svjetskoga rata, a nastao je od više bavarsko-austrijskih dijalekata (ponajviše razgovornoga njemačkoga austrijske varijante), hrvatskoga, srpskoga i

mađarskoga. Međutim, činjenica je da se u nekim starijim osječkim obiteljima esekerski govor može čuti i danas pa je moguće da on u određenoj mjeri i dalje utječe na govor Osječana. Za osječki je govor također važan utjecaj slavonskoga dijalekta koji donose brojni stanovnici podrijetlom iz okolnih sela, a za koji je, uz prenošenje naglasaka, uobičajeno i čuvanje mjesta naglasaka (Lisac, 2003: 35).

Ipak, zanimljivo je istaknuti da se silazni naglasak na nepočecnim slogovima riječi u izgovoru posuđenica u suvremenome osječkom govoru podjednako i ostvaruje i ne ostvaruje: u nekim se slučajevima doživljava potpuno prirodno, a u drugima je on neobičan i stran. Tako se, primjerice, uobičajeno čuje *pàtènt* i *prèdàtor*, ali *ornamènt* i *terminàtor*. Brojni su dakle slučajevi u kojima osječki govornici ostvaruju propisani naglasak u posuđenicama, ali nisu zanemarivi ni primjeri izgovora silaznoga naglasaka na nepočecnome slogu. Stoga je cilj rada utvrditi u kojim uvjetima osječki govornici pri izgovoru posuđenica ostvaruju silazni naglasak, a u kojim slučajevima prilagođuju naglasak. Cilj je također odrediti postojanje razlike u naglasnim navikama Osječana s obzirom na dob kako bi se utvrdile eventualne tendencije naglasnih promjena u osječkom gradskom govoru.

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA I ANALIZA

Istraživanje je provedeno induktivnom metodom analize govora konkretnih pojedinačnih slučajeva. Riječ je o nepotpunoj indukciji jer su zaključci stvoreni na temelju analize govora 90 rođenih Osječana koji žive i rade u Osijeku te čiji je bar jedan roditelj proveo djetinjstvo i život u Osijeku. Govornici, koji su izabrani metodom uzoraka, raspoređeni su u tri dobne skupine: najmlađu dobnu skupinu, koju čine govornici u dobi od 14 do 26 godina (njih 29), srednju dobnu skupinu, koju čine govornici u dobi od 27 do 63 godine (njih 32), i najstariju dobnu skupinu, koju čine govornici stariji od 63 godine (njih 29). Pretpostavka je da će se usporedbom rezultata triju dobnih skupina utvrditi eventualne tendencije naglasnih promjena u osječkom govoru.

Ispitanici su čitali unaprijed pripremljen tekst u kojemu su bile zastupljene posuđenice (posebice izvedenice sa sufiksima na -st, -nt, -or i -log, ali i posuđenice koje nisu izvedenice, ali koje se analogijom prisličuju izvedenicama na navedene sufikse) te ženski mocijski parnjaci tvoreni od muških mocijskih parnjaka posuđenica na -nt, -or i -st.

Analizirani su naglasni ostvaraji u sljedećim riječima:

1. posuđenicama na -nt: *student, kontinent, talent, asistent, docent, remont*

2. posuđenicama na -or: *televizor, administrator, direktor, semafor, restaurator, kompozitor, donator, inicijator, autor*
3. posuđenicama na -st: *optimist, idealist, pesimist, turist, čelist*
4. posuđenicama na -log: *pulmolog, anesteziolog, urolog*
5. ženskim mocijskim parnjacima tvorenim od muških mocijskih parnjaka posuđenica na -nt, -or i -st: *dirigentica, autorica, docentica, čelistica, studentica*.

Iako je spontani govor najbolji mogući izvor za sociolingvistička istraživanja (Labov, 1972, 1977, 2013), treba napomenuti da je ovo istraživanje temeljeno na analizi govora dobivenoga čitanjem jer je bilo važno dobiti identičan govorni uzorak kod svih govornika. Takav metodološki postupak ima ograničenja jer tijekom čitanja govornici nesvjesno više pozornosti posvećuju izgovoru pa se on može razlikovati od spontanoga govora, ali ima i prednosti jer omogućuje analizu izgovora konkretnih pojava u jednakim glasovnim i rečeničnim okolinama. Nadalje, čitanje kod nekih govornika (posebice osoba starije dobi) zahtijeva određeni napor – što zbog problema s vidom, nerazumijevanja teksta ili drugih razloga – pa su primjeri riječi koje su pročitane rascjepkano, nerazumljivo ili pretjerano naglašeno izostavljeni iz analize. Govorni materijal snimljen je četverokanalnim prijenosnim ručnim snimačem zvuka Zoom H4n Pro te su slušno analizirani naglasni ostvaraji ispitivanih posuđenica. Analizirane podatke, uz autoricu rada, slušno su verificirale dvije vrsne jezikoslovke, fonetičarka i kroatistica, čiji je predmet znanstvenoga rada naglasni sustav.

Na temelju slušne analize dobiveno je ukupno 2 520 pojava, od čega je u 61 slučaju riječ ili nejasno izgovorena, ili je izgovorena uz zamuckivanje, ili nije pročitana pravilno pa je statistički obrađeno ukupno 2 459 pojava ($N = 2\,459$).

Analiza podataka provedena je Hi-kvadrat testom, a rezultati su prikazani vrijednostima: Hi-kvadrat vrijednost (χ^2), stupanj slobode (df) te razina značajnosti razlike za $p < 0,05$.

4. REZULTATI I RASPRAVA

4.1. Izgovor posuđenica u osječčkome govoru – uopćena analiza

Analiza izgovora 28 posuđenica (ukupno 2 459 pojava) sa sufixima na -st, -nt, -or i -log te ženskih mocijskih parnjaka tvorenih od muških mocijskih parnjaka posuđenica na -nt, -or i -st pokazala je da u osječčkome govoru generalno postoje dvije naglasne inačice koje se najčešće upotrebljavaju. Prva je inačica ostvaraj silaznoga naglasaka na nepočetnome slogu riječi (u 44,57 % svih slučajeva), a druga je ostvaraj

uzlaznoga naglaska (u 53,84 % slučajeva) (Tablica 1.). S obzirom na to da se u literaturi napominje kako je silazni naglasak na nepočetnome slogu posuđenica u praksi česta pojava (Brozović, 1954; Delaš, 2013: 63; Martinović, 2014: 44; Moskatelo, 1954; Pranjkić, 2009; Škarić i sur., 1987), rezultat dobiven za osječki govor u skladu je s očekivanim. Međutim, kako je uopćena analiza također pokazala da je u posuđenicama, uz silazni naglasak na nepočetnome slogu, podjednako čest i uzlazni naglasak na prvome slogu, valjalo je istražiti u kojim je uvjetima zastupljena prva, a u kojim druga inačica. Tako je utvrđeno da ostvaraj silaznoga naglaska na nepočetnome slogu ovisi o nastavku posuđenice i o njezinu broju slogova, osim u posuđenicama na -log, koje govornici većinom jednako često izgovaraju s kratkouzlaznim naglaskom na predzadnjem slogu te se može pretpostaviti da je takav njihov izgovor karakterističan neovisno o broju slogova u riječi. No u ispitnome materijalu analizirane su svega tri posuđenice na -log (*urolog, pulmolog, anesteziolog*), od kojih su dvije trosložne, a tek jedna šesterosložna, pa analiza pojavnosti silaznoga naglaska s obzirom na broj slogova na tako malome uzorku nije reprezentativna te je istraživanje potrebno provesti na većemu broju primjera kako bi se ta pretpostavka potvrdila (Tablica 2.).

Tablica 1. Izgovorne inačice posuđenica u osječkom govornju
Table 1. Spoken variants of loanwords in the speech of Osijek

Posuđenica / Loanword	Naglasak posuđenice / Loanword accent	%	Broj pojavnica / Number of tokens	Ukupno pojavnica / Total number of tokens
Posuđenice na -nt / Loanwords ending in -nt				
student	stùdent	97,75	87	89
	studènt	2,25	2	
talent	tàlent	90,70	78	86
	tǎlent	2,33	2	
	talènt	6,98	6	
docent	dòcent	91,01	81	89
	dócent	5,62	5	
	docènt	3,37	3	
remont	rèmont	96,63	86	89
	remönt	3,37	3	
kontinent	kontinènt	100,00	89	89
asistent	asistent	1,14	1	88
	asistènt	98,86	87	

Posuđenica / Loanword	Naglasak posuđenice / Loanword accent	%	Broj pojavnica / Number of tokens	Ukupno pojavnica / Total number of tokens
Silazni naglasak na nepočetnome slogu u imenicama na -nt / Falling accent on the non-initial syllable in nouns ending in -nt		35,85	190	530
Silazni naglasak na prvome slogu u imenicama na -nt / Falling accent on the initial syllable in nouns ending in -nt		0,38	2	
Uzlazni naglasak u imenicama na -nt / Rising accent in nouns ending in -nt		63,77	338	
Ostalo / Other		0,00	0	
Posuđenice na -or / Loanwords ending in -or				
direktor	direktor	100,00	89	89
autor	àutor	95,45	84	88
	ăutor	4,55	4	
donator	dônator	97,70	85	87
	donátor	1,15	1	
	donâtor	1,15	1	
semafor	sěmafor	92,13	82	89
	sěmafor	7,87	7	
restaurator	restaurátor	97,73	86	88
	restaurátor	1,14	1	
	restaurátor	1,14	1	
televizor	televízor	44,94	40	89
	televîzor	42,70	38	
	televîzor	11,24	10	
	televîzor	1,12	1	
inicijator	inicijátor	51,72	45	87
	inicijátor	37,93	33	
	inicijátor	9,20	8	
	inicijàtor	1,15	1	
administrator	administrátor	87,64	78	89
	ăministrátor	5,62	5	
	àministrátor	1,12	1	
	administrátor	5,62	5	
kompozitor	kompozítor	76,40	68	89
	kompozîtor	11,24	10	
	kompozítor	10,11	9	
	kompozitor	2,25	2	

Posuđenica / Loanword	Naglasak posuđenice / Loanword accent	%	Broj pojavnica / Number of tokens	Ukupno pojavnica / Total number of tokens
Silazni naglasak na nepočetnome slogu u imenicama na -or / Falling accent on the non-initial syllable in nouns ending in -or		50,19	399	795
Silazni naglasak na prvome slogu u imenicama na -or / Falling accent on the initial syllable in nouns ending in -or		1,38	11	
Uzlazni naglasak u imenicama na -or / Rising accent in nouns ending in -or		47,55	378	
Ostalo / Other		0,88	7	
Posuđenice na -st / Loanwords ending in -st				
turist	tùrist	84,09	74	88
	turìst	15,91	14	
čelist	čèlist	71,95	59	82
	čelist	28,05	23	
optimist	optimìst	2,25	2	89
	optimìst	97,75	87	
idealist	ideàlist	8,99	8	89
	ideàlist	1,12	1	
	ideàlist	89,89	80	
pesimist	pesimìst	2,25	2	89
	pesimìst	97,75	87	
Silazni naglasak na nepočetnome slogu u imenicama na -st / Falling accent on the non-initial syllable in nouns ending in -st		66,82	292	437
Silazni naglasak na prvome slogu u imenicama na -st / Falling accent on the initial syllable in nouns ending in -st		0,00	0	
Uzlazni naglasak u imenicama na -st / Rising accent in nouns ending in -st		33,18	145	
Ostalo / Other		0,00	0	
Posuđenice na -log / Loanwords ending in -log				
urolog	uròlog	88,76	79	89
	uròlog	2,25	2	
	urològ	6,74	6	
	ùrolog	2,25	2	

Posuđenica / Loanword	Naglasak posuđenice / Loanword accent	%	Broj pojavnica / Number of tokens	Ukupno pojavnica / Total number of tokens
pulmolog	pūlmolog	1,16	1	86
	pulmòlog	86,05	74	
	pulmöllog	9,30	8	
	pulmològ	2,33	2	
	pūlmològ	1,16	1	
anesteziolog	anesteziòlog	93,02	80	86
	anesteziològ	6,98	6	
Silazni naglasak na nepočetnome slogu u imenicama na -log / Falling accent on the non-initial syllable in nouns ending in -log		9,20	24	261
Silazni naglasak na prvome slogu u imenicama na -log / Falling accent on the initial syllable in nouns ending in -log		1,15	3	
Uzlazni naglasak u imenicama na -log / Rising accent in nouns ending in -log		89,27	233	
Ostalo / Other		0,38	1	
Ženski mocijski parnjaci tvoreni od posuđenica m. r. na -nt, -or i -st / Feminine members of feminine-masculine pairs built from the masculine loanwords ending in -nt, -or and -st				
autorica	àutorica	68,97	60	87
	áutorica	1,15	1	
	äutorica	14,94	13	
	autòrica	13,79	12	
	autörica	1,15	1	
studentica	stùdentica	68,97	60	87
	stüdentica	1,15	1	
	studèntica	17,24	15	
	studéntica	1,15	1	
	studëntica	11,49	10	
docentica	dòcentica	61,80	55	89
	döcentica	1,12	1	
	docèntica	3,37	3	
	docëntica	33,71	30	
čelistica	čèlistica	12,64	11	87
	čelistica	10,34	9	
	čëlistica	77,01	67	
dirigentica	dirigèntica	3,49	3	86
	dirigëntica	91,86	79	
	dirigëntica	4,65	4	

Posuđenica / Loanword	Naglasak posuđenice / Loanword accent	%	Broj pojavnica / Number of tokens	Ukupno pojavnica / Total number of tokens
Silazni naglasak na nepočetoj slogu u ženskim mocijskim parnjacima tvorenim od posuđenica m. r. na -nt, -or i -st / Falling accent on the non-initial syllable in feminine members of feminine-masculine pairs formed using masculine loanwords ending in -nt, -or and -st		43,81	191	436
Silazni naglasak na prvome slogu u ženskim mocijskim parnjacima tvorenim od posuđenica m. r. na -nt, -or i -st / Falling accent on the initial syllable in feminine members of feminine-masculine pairs formed using masculine loanwords ending in -nt, -or and -st		3,44	15	
Uzlazni naglasak u ženskim mocijskim parnjacima tvorenim od posuđenica m. r. na -nt, -or i -st / Rising accent in feminine members of feminine- masculine pairs formed using masculine loanwords ending in -nt, -or and -st		52,75	230	
Ostalo / Other		0,00	0	
Ukupno / Total				
Ukupno silaznih naglasaka na nepočetoj slogu / Total of the falling accents on the non-initial syllable		44,57	1 096	2 459
Ukupno silaznih naglasaka na prvome slogu / Total of the falling accents on the initial syllable		1,26	31	
Ukupno uzlaznih naglasaka / Total of the rising accents		53,84	1 324	
Ukupno ostalih naglasaka / Total of other accents		0,33	8	

U svim ostalim primjerima (dakle u posuđenicama na -st, -nt i -or) generalno se učestalost silaznoga naglasaka na nepočetoj slogu povećava s brojem slogova, no o nastavku posuđenice ovisi koji je broj slogova minimalan da bi se on ostvario. Tako se dvosložne posuđenice na -nt u čak 95,47 % slučajeva izgovaraju s kratkouzlaznim naglaskom na prvome slogu (kao *stùdent*, *tàlent*, *dòcent*, *rèmont*), što predstavlja i statističku značajnost (χ^2 ($df = 1$, $N = 530$) = 476,21; $p < 0,001$), dok se trosložne posuđenice s istim nastavkom u 99,44 % slučajeva izgovaraju sa silaznim naglaskom na zadnjem slogu (kao *asistènt*, *kontinènt*) (Tablica 2.).

Tablica 2. Ostvaraj silaznoga/nesilaznoga naglasaka na nepočetnome slogu s obzirom na nastavak i broj slogova posuđenice (N = broj pojavnica)

Table 2. Realisation of falling/non-falling accent on the non-initial syllable depending on the suffix and the number of syllables in a loanword (N = Number of tokens)

	Silazni naglasak na nepočetnome slogu / Falling accent on the non-initial syllable		Uzlazni naglasak na nepočetnome slogu / Rising accent on the non-initial syllable		Silazni naglasak na prvome slogu / Falling accent on the initial syllable		Uzlazni naglasak na prvome slogu / Rising accent on the initial syllable		Ostalo / Other		Ukupno pojavnica / Total number of tokens
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N ^U
Posuđenice na -nt / Loanwords ending in -nt											
Dvosložne posuđenice na -nt / Two-syllable loanwords ending in -nt	14	3,97	0	0,00	2	0,57	337	95,47	0	0,00	353
Trosložne posuđenice na -nt / Three-syllable loanwords ending in -nt	176	99,44	1	0,56	0	0,00	0	0,00	0	0,00	177
Ukupno posuđenica na -nt / Total number of loanwords ending in -nt											530
Hi-kvadrat / Chi-square	$\chi^2 (df= 1, N = 530) = 476,21; p < 0,001$										
Posuđenice na -or / Loanwords ending in -or											
Trosložne posuđenice na -or / Three-syllable loanwords ending in -or	1	0,28	1	0,28	11	3,12	340	96,32	0	0,00	353
Višesložne posuđenice na -or / Multiple-syllable loanwords ending in -or	398	90,05	37	8,37	0	0,00	0	0,00	7	1,58	442

	Silazni naglasak na nepočetnome slogu / Falling accent on the non-initial syllable		Uzlazni naglasak na nepočetnome slogu / Rising accent on the non-initial syllable		Silazni naglasak na prvome slogu / Falling accent on the initial syllable		Uzlazni naglasak na prvome slogu / Rising accent on the initial syllable		Ostalo / Other		Ukupno pojavnica / Total number of tokens
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N ^U
Ukupno posuđenica na -or / Total number of loanwords ending in -or											795
Hi-kvadrat / Chi-square	$\chi^2 (df= 1, N = 795) = 632,52; p < 0,001$										
Posuđenice na -st / Loanwords ending in -st											
Dvosložne posuđenice na -st / Two-syllable loanwords ending in -st	37	21,76	0	0,00	0	0,00	133	78,24	0	0,00	170
Višesložne posuđenice na -st / Multiple-syllable loanwords ending in -st	255	95,51	12	4,49	0	0,00	0	0,00	0	0,00	267
Ukupno posuđenica na -st / Total number of loanwords ending in -st											437
Hi-kvadrat / Chi-square	$\chi^2 (df= 1, N = 437) = 254,75; p < 0,001$										
Posuđenice na -log / Loanwords ending in -log											
Trosložne posuđenice na -log / Three-syllable loanwords ending in -log	18	10,29	153	87,43	3	1,71	0	0,00	1	0,57	175
Višesložne posuđenice na -log / Multiple-syllable loanwords ending in -log	6	6,98	80	93,02	0	0,00	0	0,00	0	0,00	86
Ukupno posuđenica na -log / Total number of loanwords ending in -log											261
Hi-kvadrat / Chi-square	$\chi^2 (df= 1, N = 261) = 0,75; p < 0,385$										

Slično je i s posuđenicama na -st. Dvosložni se primjeri u samo 21,76 % slučajeva izgovaraju sa silaznim naglaskom na zadnjem slogu dok se trosložne i višesložne posuđenice s istim nastavkom na takav način izgovaraju u 95,51 % slučajeva, što je također statistički značajan podatak (χ^2 ($df = 1$, $N = 437$) = 254,75; $p < 0,001$). Tako se češće izgovaraju inačice *tùrist* i *čèlist*, ali *optimìst*, *ideallìst* i *pesimìst* (Tablica 2.). Kod posuđenica na -or nešto je drukčija situacija, ali samo utoliko što se i trosložni primjeri češće izgovaraju s uzlaznim naglaskom na prvome slogu (u 96,32 % slučajeva) pa se u Osijeku uglavnom čuje: *dirèktor*, *sèmafor*, *dònator*. Višesložni primjeri posuđenica na -or statistički značajno češće (χ^2 ($df = 1$, $N = 795$) = 632,52; $p < 0,001$) imaju silazni naglasak na predzadnjem slogu (u 90,05 % slučajeva) te se uglavnom čuju inačice *televìzor/televìzor*, *administràtor*, *restauràtor*, *kompozìtor*, *inicijàtor* (Tablica 2.). Kada je riječ o ženskim mocijskim parnjacima tvorenim od muških parnjaka posuđenica na -nt, -or i -st, analizirani su primjeri tvoreni sufiksom -ica: *autorica*, *studentica*, *docentica*, *čelistica* i *dirigentica*. Rezultati su pokazali da nema pravila prema kojima se izgovara silazni naglasak na nepočetnome slogu. Osječki govornici, naime, primjere *autorica*, *studentica*, *docentica* češće izgovaraju s uzlaznim naglaskom na prvome slogu (*àutorica*, *stùdentica* i *dòcentica*), odnosno s naglaskom jednakim naglasku muškoga parnjaka, što se donekle poklapa s propisom (prema priručnicima, ženski parnjaci motivirani muškim imenicama na -ant, -ent i -ist u hrvatskome jeziku imaju dubletne naglaske: kratkouzlazni pred sufiksom ili naglasak jednak naglasku muškoga člana) (Barić i sur., 1995: 919). No u izgovoru primjera *čelistica* i *dirigentica* Osječani ostvaruju silazni naglasak na nepočetnome slogu (kao *čèlistica* i *dirigèntica*).

Usporedbom izgovora navedenih imenica s izgovorom njihovih muških mocijskih parnjaka dobiven je podatak da se ženski parnjaci češće izgovaraju sa silaznim naglaskom na nepočetnome slogu u odnosu na svoje muške parnjake (*studènt*: 2,25 % i *studèntica*: 11,49 %; *docènt*: 3,37 % i *docèntica*: 33,71 %; *čèlist*: 28,05 % i *čèlistica*: 77,01 %) (Tablica 3.). Moguće je da je i u primjerima ženskih parnjaka čestotnost uporabe silaznih naglasaka na nepočetnome slogu povezana s većim brojem slogova u odnosu na muške parnjake. Također je vidljivo da je broj slučajeva sa silaznim naglaskom na nepočetnome slogu kod ženskih mocijskih parnjaka veći što je veći broj takvih slučajeva kod muškoga mocijskoga parnjaka. Može se, dakle, pretpostaviti da se u analiziranim primjerima silazni naglasak na nepočetnome slogu u izgovoru ženskih mocijskih parnjaka tvorenih od muških mocijskih parnjaka posuđenica na -nt, -or i -st u govoru osječkih govornika češće izgovara ako se i njihovi muški mocijski parnjaci izgovaraju sa silaznim naglaskom na nepočetnome slogu, ali za konačnu potvrdu te činjenice za osječki govor potrebno je analizirati veći broj primjera muških i ženskih mocijskih parnjaka.

Tablica 3. Broj pojavnica s izgovorom silaznoga naglasaka na nepočetnome slogu muških i ženskih mocijskih parnjaka

Table 3. The number of tokens with the pronunciation of a falling accent on the non-initial syllable of the feminine-masculine pairs

Muški mocijski parnjak / Masculine members of feminine-masculine pairs	Silazni naglasci na nepočetnome slogu / Falling accents on the non-initial syllable		Ukupno pojavnica / Total number of tokens	Ženski mocijski parnjak / Feminine members of feminine-masculine pairs	Silazni naglasci na nepočetnome slogu / Falling accents on the non-initial syllable		Ukupno pojavnica / Total number of tokens
	N	%			N	N	
autor	0	0,00	88	autorica	1	1,15	87
student	2	2,25	89	studentica	10	11,49	87
docent	3	3,37	89	docentica	30	33,71	89
čelist	23	28,05	82	čelistica	67	77,01	87

S obzirom na to da je prema općim pravilima o raspodjeli naglasaka silazni naglasak na nepočetnome slogu obilježje razgovornoga stila, pretpostavka je bila da će govornici koji ostvaruju silazni naglasak u izgovoru muškoga mocijskoga parnjaka takav naglasak ostvarivati i u izgovoru njegova ženskoga parnjaka, no rezultati su pokazali da se to ne događa sustavno: inačice *docènt* i *docèntica* isti je govornik izgovorio tek u 3,37 % slučajeva, inačice *studènt* i *studèntica* isti govornik uopće nije izgovorio dok je inačice *čèlist* i *čèlistica* isti govornik izgovorio nešto češće, u 24,39 % slučajeva. Međutim, valja istaknuti da je isti govornik u čak 52,44 % slučajeva izgovorio inačice *čèlist* i *čèlistica*, a u 29,21 % isti je govornik izgovorio inačice *dòcent* i *docèntica* te u 11,49 % inačice *stùdent* i *studèntica*. To pokazuje da osječki govornici silazni naglasak na nepočetnome slogu ženskih mocijskih parnjaka ne ostvaruju analogijom prema njihovim muškim parnjacima, a isti je slučaj i u ostvaraju uzlaznih naglasaka na početnome slogu. Naime, isti govornici najčešće izgovaraju inačice *dòcent* i *dòcentica* te *stùdent* i *stùdentica*, ali *čèlist* i *čèlistica* (Tablica 4.).

Tablica 4. Kombinacije naglasnih izgovora muških i ženskih mocijskih parnjaka
Table 4. Combinations of accent realizations of feminine-masculine pairs

autor/autorica														
<i>àutor i</i> <i>àutorica</i>		<i>àutor i</i> <i>áutorica</i>		<i>ãutor i</i> <i>ãutorica</i>		<i>àutor i</i> <i>ãutorica</i>		<i>ãutor i</i> <i>àutorica</i>		<i>àutor i</i> <i>autòrica</i>		<i>àutor i</i> <i>autòrica</i>		Ukupno pojavnica (N ^U) / Total number of tokens
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
58	67,44	1	1,16	2	2,33	11	12,79	2	2,33	11	12,79	1	1,16	86
docent/docentica														
<i>dòcent i</i> <i>dòcentica</i>		<i>dòcent i</i> <i>docèntica</i>		<i>dócent i</i> <i>dòcentica</i>		<i>dòcent i</i> <i>docèntica</i>		<i>dócent i</i> <i>docèntica</i>		<i>docènt i</i> <i>docèntica</i>		<i>dòcent i</i> <i>dòcentica</i>		Ukupno pojavnica (N ^U) / Total number of tokens
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
51	57,30	26	29,21	4	4,49	3	3,37	1	1,12	3	3,37	1	1,12	89
student/studentica														
<i>stùdent i</i> <i>stùdentica</i>		<i>stùdent i</i> <i>stùdentica</i>		<i>stùdent i</i> <i>stùdentica</i>		<i>stùdènt i</i> <i>stùdentica</i>		<i>stùdent i</i> <i>stùdèntica</i>		<i>stùdent i</i> <i>stùdentica</i>		Ukupno pojavnica (N ^U) / Total number of tokens		
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%			
60	68,97	10	11,49	13	14,94	2	2,30	1	1,15	1	1,15	87		
čelist/čelistica														
<i>čèlist i</i> <i>čèlistica</i>		<i>čèlist i</i> <i>čelistica</i>		<i>čelist i</i> <i>čelistica</i>		<i>čèlist i</i> <i>čelistica</i>		<i>čelist i</i> <i>čelistica</i>		Ukupno pojavnica (N ^U) / Total number of tokens				
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%					
11	13,41	43	52,44	20	24,39	5	6,10	3	3,66	82				

Normativni priručnici donose dvostruke naglasne likove kada je riječ o ženskim mocijskim parnjacima tvorenim od muških parnjaka. To su "uporabni (metatonirani kratkouzlazni naglasak na izvornome naglasnome mjestu) i kodificirani (jednak naglasku osnovne riječi)" (Barić i sur., 1999: 79), s tim da se i sami autori kolebaju bi li dali prednost "likovima s metatoniranim naglaskom na izvornome naglasnom mjestu ili onima s pomaknutim naglaskom..." (Delaš, 2013: 69). U novije vrijeme autori se zalažu i za normiranje treće naglasne inačice, one sa silaznim naglaskom na nepočetnome slogu riječi, te Delaš (2013: 69) navodi kako bi bilo logično "kodificirati tripletu tipa: *stùdentica* – *stùdèntica* – *stùdèntica*, u kojoj se stupanj normativne

preporučljivosti označava upravo takvim redosljedom inačica..." Gledajući rezultate ovoga istraživanja, upravo se ta tri naglasna lika najčešće ostvaruju i u govoru Osječana, s tim da redosljed čestotnosti njihove uporabe varira ovisno o konkretnom primjeru ženskoga mocijskoga parnjaka. S obzirom na to da danas treća inačica već i ima obilježje neutralnoga varijeteta (Martinović, 2018), ostaje otvoreno pitanje hoće li se i autori budućih jezičnih priručnika odlučiti za normiranje silaznoga naglasaka na nepočetnome slogu u takvim primjerima.

4.2. Izgovor posuđenica u osječkom govoru – analiza prema dobnim skupinama

Hi-kvadrat testom provedena je usporedba izgovora posuđenica s obzirom na dob osječkih govornika te su rezultati pokazali da ostvaraj silaznih naglasaka na nepočetnome slogu u posuđenicama na -nt i -st statistički ne ovisi o dobi govornika, osim u izgovoru riječi *turist* (χ^2 ($df=2$, $N=88$) = 12,417; $p=0,002$) i *čelist* (χ^2 ($df=2$, $N=82$) = 14,393; $p=0,001$), i to na način da govornici najstarije dobne skupine te riječi češće izgovaraju sa silaznim naglaskom na zadnjem slogu (kao *turīst* i *čēlist*). Najstariji govornici posuđenice *urolog* i *anesteziolog* također statistički značajno češće izgovaraju sa silaznim naglaskom na zadnjem slogu (*uroloḡ*: χ^2 ($df=6$, $N=89$) = 19,597; $p=0,003$; *anestezioloḡ*: χ^2 ($df=2$, $N=86$) = 13,361; $p=0,001$), a najveću tendenciju takvog izgovora imaju i u izgovoru dvosložnih posuđenica na -nt, no bez statističke značajnosti (Tablica 5.). Takvi rezultati upućuju na zaključak da stariji govornici češće čuvaju izvorni naglasak posuđenica, a moguće je da je razlog tomu utjecaj njemačkoga dinamičkoga naglasaka preko *esekerskoga* dijalekta te možda upravo zbog toga govornici najstarije dobne skupine češće ostvaruju silazni naglasak na zadnjem slogu posuđenica na -log te nekih posuđenica na -st i -nt. Nije isključeno ni da je takav naglasak posljedica utjecaja slavonskoga dijalekta koji nerijetko karakterizira čuvanje mjesta naglasaka (Lisac, 2003: 35).

Zanimljivo je i da najstariji govornici posuđenice na -or istodobno češće izgovaraju s uzlaznim naglaskom na predzadnjem slogu te, uz govornike srednje dobne skupine, u izgovoru posuđenica na -st prosječno češće ostvaruju preinaku silaznoga naglasaka na prethodni slog uz promjenu u uzlazni ton (metatonija uz metataksu). Tako inačice *optimist*, *pesimist* i *idealist* najčešće izgovaraju govornici srednje i najstarije dobne skupine, a *televīzor* i *inicijātor* najstariji govornici (Tablica 5.). Takvi naglasni oblici posebice su se u Hrvatskoj njegovali u školama i medijima prije Domovinskoga rata pa je moguće da ih zbog naučenoga izgovora najstariji govornici ponekad upotrebljavaju i danas. Iako je hi-kvadrat test pokazao da ti rezultati nisu statistički značajni, vrlo ih je važno istaknuti jer ukazuju na činjenicu da se u

osječkome govoru uglavnom napušta navika ostvaraja metatonije uz metataksu. U vrlo rijetkim slučajevima kada se ona provodi, riječ je o starijoj populaciji te se može pretpostaviti da će se takav izgovor u Osijeku s vremenom potpuno izgubiti. Tome u prilog ide i podatak da riječ *studentica* opet govornici najstarije dobne skupine statistički značajno češće izgovaraju s metatoniranim naglaskom (kao *studèntica*) (χ^2 ($df = 8$, $N = 87$) = 20,201; $p = 0,010$) (Tablica 6.).

Također je zanimljivo da govornici najmlađe i srednje dobne skupine češće izgovaraju kratkosilazni naglasak na predzadnjem slogu u riječima *inicijator* i *televizor* (kao *inicijàtor* i *televìzor*) u odnosu na govornike najstarije dobne skupine, koji te primjere češće izgovaraju s dugosilaznim naglaskom (kao *inicijátor* i *televízor*) (Tablica 4.). Moguće je da je to posljedica utjecaja zagrebačkoga govornoga područja koji se od 1991. godine naovamo sve češće čuje u hrvatskim medijima (RTL i Nova TV, ali i nacionalna televizija) te je tako postao prihvaćen i među govornicima novoštokavskoga četveronaglasnoga sustava, a, prema nekim istraživanjima, kod određenoga broja hrvatskih govornika postaje čak i prestižan (Kišiček, 2012).

Tablica 5. Izgovorne inačice posuđenica u osječkome govoru prema dobnim skupinama

Table 5. Accent variations for loanwords in the speech of Osijek by age

Posuđenica / Loanword	Naglasak posuđenice / Loanword accent	Najmlađa dobna skupina / The youngest age group		Srednja dobna skupina / Middle age group		Najstarija dobna skupina / The oldest age group		p	χ^2	df
		N ^{ML}	%	N ^{SR}	%	N ST	%			
Dvosložne posuđenice na -nt / Two-syllable loanwords ending in -nt										
talent	talènt	26	96,30	29	93,55	23	85,19	0,248	5,406	4
	talènt	1	3,70	0	0,00	0	0,00			
	talènt	0	0,00	2	6,45	4	14,81			
Ukupno pojavnica za riječ <i>talent</i> / Total number of tokens of the word <i>talent</i>		27		31		27				
docent	dòcent	28	100,00	27	84,38	26	89,66	0,139	6,942	4
	dócent	0	0,00	4	12,50	1	3,45			
	docènt	0	0,00	1	3,12	2	6,90			
Ukupno pojavnica za riječ <i>docent</i> / Total number of tokens of the word <i>docent</i>		28		32		29				

Posuđenica / Loanword	Naglasak posuđenice / Loanword accent	Najmlađa dobna skupina / The youngest age group		Srednja dobna skupina / Middle age group		Najstarija dobna skupina / The oldest age group		<i>p</i>	χ^2	<i>df</i>
		N ^{ML}	%	N ^{SR}	%	N ST	%			
student	stùdent	27	96,43	32	100,00	28	96,55	0,563	1,150	2
	studènt	1	3,57	0	0,00	1	3,45			
Ukupno pojavnica za riječ <i>student</i> / Total number of tokens of the word <i>student</i>		28		32		29				
remont	rèmont	27	96,43	31	96,88	28	96,55	0,995	0,010	2
	remònt	1	3,57	1	3,12	1	3,45			
Ukupno pojavnica za riječ <i>remont</i> / Total number of tokens of the word <i>remont</i>		28		32		29				
Ukupno silaznih naglasaka na predzadnjem slogu u dvosložnih posuđenica na -nt / Total number of falling accents on the penultimate syllable in the two-syllable loanwords ending in -nt		2	1,80	4	3,15	8	7,02			
Ukupno ostalih naglasaka u dvosložnih posuđenica na -nt / Total number of other accents in two-syllable loanwords ending in -nt		109	98,20	123	96,85	106	92,98			
Ukupno svih pojavnica dvosložnih posuđenica na -nt / Total number of tokens of two- syllable loanwords ending in -nt		111		127		114				
Trosložne posuđenice na -nt / Three-syllable loanwords ending in -nt										
asistent	asistènt	28	100,00	31	96,88	28	100,00	0,413	1,770	2
	asistent	0	0,00	1	3,12	0	0,00			
Ukupno pojavnica za riječ <i>asistent</i> / Total number of tokens of the word <i>asistent</i>		28		32		28				

Posuđenica / Loanword	Naglasak posuđenice / Loanword accent	Najmlađa dobna skupina / The youngest age group		Srednja dobna skupina / Middle age group		Najstarija dobna skupina / The oldest age group		<i>p</i>	χ^2	<i>df</i>
		N ^{ML}	%	N ^{SR}	%	N ST	%			
kontinent	kontinènt	28	100,00	32	100,00	29	100,00	-	-	-
Ukupno pojavnica za riječ <i>kontinent</i> / Total number of tokens of the word <i>kontinent</i>		28		32		29				
Ukupno silaznih naglasaka na predzadnjem slogu u trosložnih posuđenica na -nt / Total number of falling accents on the penultimate in the three- syllable loanwords ending in -nt		56	100,00	63	98,44	57	100,00			
Ukupno ostalih naglasaka u trosložnih posuđenica na -nt / Total number of other accents in the three-syllable loanwords ending in -nt		0	0,00	1	1,56	0	0,00			
Ukupno svih pojavnica trosložnih posuđenica na -nt / Total number of tokens of the three-syllable loanwords ending in -nt		56		64		57				
Trosložne posuđenice na -or / Three-syllable loanwords ending in -or										
semafor	šemafor	28	100,00	27	84,38	27	93,10	0,079	5,087	2
	šemafor	0	0,00	5	15,63	2	6,90			
Ukupno pojavnica za riječ <i>semafor</i> / Total number of tokens of the word <i>semafor</i>		28		32		29				
direktor	dirèktor	28	100,00	32	100,00	29	100,00	-	-	-
Ukupno pojavnica za riječ <i>direktor</i> / Total number of tokens of the word <i>direktor</i>		28		32		29				
autor	àutor	26	96,30	31	96,88	27	93,10	0,755	0,562	2
	àutor	1	3,70	1	3,12	2	6,90			
Ukupno pojavnica za riječ <i>autor</i> / Total number of tokens of the word <i>autor</i>		27		32		29				

Posuđenica / Loanword	Naglasak posuđenice / Loanword accent	Najmlađa dobna skupina / The youngest age group		Srednja dobna skupina / Middle age group		Najstarija dobna skupina / The oldest age group		<i>p</i>	χ^2	<i>df</i>
		N ^{ML}	%	N ^{SR}	%	N ST	%			
donator	dònator	27	96,43	32	100,00	26	92,86	0,360	4,357	4
	donátor	0	0,00	0	0,00	1	3,57			
	donâtor	1	3,657	0	0,00	1	3,57			
Ukupno pojavnica za riječ <i>donator</i> / Total number of tokens of the word <i>donator</i>		28		32		28				
Ukupno silaznih naglasaka na predzadnjem slogu u trosložnih posuđenica na -or / Total number of falling accents on the penultimate syllable in the three-syllable loanwords ending in -or		1	0,90	0	0,00	1	0,87			
Ukupno ostalih naglasaka u trosložnih posuđenica na -or / Total number of other accents in the three-syllable loanwords ending in -or		110	99,10	128	100,00	114	99,13			
Ukupno svih pojavnica trosložnih posuđenica na -or / Total number of tokens of the three-syllable loanwords ending in -or		111		128		115				
Višesložne posuđenice na -or / Multiple-syllable loanwords ending in -or										
restaurator	restaurátor	28	100,00	32	100,00	26	92,86	0,356	4,385	4
	restaurátor	0	0,00	0	0,00	1	3,57			
	restaurátor	0	0,00	0	0,00	1	3,57			
Ukupno pojavnica za riječ <i>restaurator</i> / Total number of tokens of the word <i>restaurator</i>		28		32		28				
administrator	administrátor	24	85,71	31	96,88	23	79,31	0,397	6,243	6
	ădministrátor	2	7,14	0	0,00	3	10,34			
	ădministrátor	0	0,00	0	0,00	1	3,45			
	administrátor	2	7,14	1	3,12	2	6,90			

Posuđenica / Loanword	Naglasak posuđenice / Loanword accent	Najmlađa dobna skupina / The youngest age group		Srednja dobna skupina / Middle age group		Najstarija dobna skupina / The oldest age group		<i>p</i>	χ^2	<i>df</i>
		N ^{ML}	%	N ^{SR}	%	N ST	%			
Ukupno pojavnica za riječ <i>administrator</i> / Total number of tokens of the word <i>administrator</i>		28		32		29				
kompozitor	kompozitor	19	67,86	29	90,63	20	68,97	0,084	11,132	6
	kompozitor	3	10,71	3	9,37	4	13,79			
	kompozitor	4	14,29	0	0,00	5	17,24			
	kompozitor	2	7,14	0	0,00	0	0,00			
Ukupno pojavnica za riječ <i>kompozitor</i> / Total number of tokens of the word <i>kompozitor</i>		28		32		29				
inicijator	inicijator	13	48,15	18	56,25	14	50,00	0,056	12,274	6
	inicijator	14	51,85	12	37,50	7	25,00			
	inicijator	0	0,00	2	6,25	6	21,43			
	inicijator	0	0,00	0	0,00	1	3,57			
Ukupno pojavnica za riječ <i>inicijator</i> / Total number of tokens of the word <i>inicijator</i>		27		32		28				
televizor	televizor	8	28,57	17	53,13	15	51,72	0,000	37,855	6
	televizor	20	71,43	15	46,87	3	10,34			
	televizor	0	0,00	0	0,00	10	34,45			
	televizor	0	0,00	0	0,00	1	3,45			
Ukupno pojavnica za riječ <i>televizor</i> / Total number of tokens of the word <i>televizor</i>		28		32		29				
Ukupno silaznih naglasaka na predzadnjem slogu u višesložnih posuđenica na -or / Total number of falling accents on the second to last syllable in the multiple-syllable loanwords ending in -or		131	94,24	157	98,13	113	79,02			

Posuđenica / Loanword	Naglasak posuđenice / Loanword accent	Najmlađa dobna skupina / The youngest age group		Srednja dobna skupina / Middle age group		Najstarija dobna skupina / The oldest age group		<i>p</i>	χ^2	<i>df</i>
		N ^{ML}	%	N ^{SR}	%	N ST	%			
Ukupno ostalih naglasaka u višesložnih posuđenica na -or / Total number of other accents in multiple-syllable loanwords ending in -or		8	5,76	3	1,87	30	20,98			
Ukupno svih pojava višesložnih posuđenica na -or / Total number of tokens of multiple-syllable loanwords ending in -or		139		160		143				
Dvosložne posuđenice na -st / Two-syllable loanwords ending in -st										
turist	tùrist	27	96,43	29	90,63	18	64,29	0,002	12,417	2
	tuřist	1	3,57	3	9,37	10	35,71			
Ukupno pojava za riječ <i>turist</i> / Total number of tokens of the word <i>turist</i>		28		32		28				
čelist	čelist	23	82,14	27	84,38	9	40,91	0,001	14,393	2
	čelist	5	17,86	5	15,62	13	59,09			
Ukupno pojava za riječ <i>čelist</i> / Total number of tokens of the word <i>čelist</i>		28		32		22				
Ukupno silaznih naglasaka na nepočetnome slogu u dvosložnih posuđenica na -st / Total number of falling accents on the penultimate syllable in the two-syllable loanwords ending in -st		6	10,71	8	12,50	23	46,00			
Ukupno ostalih naglasaka u dvosložnih posuđenica na -st / Total number of other accents in two-syllable loanwords ending in -st		50	89,29	56	87,50	27	54,00			

Posuđenica / Loanword	Naglasak posuđenice / Loanword accent	Najmlađa dobna skupina / The youngest age group		Srednja dobna skupina / Middle age group		Najstarija dobna skupina / The oldest age group		<i>p</i>	χ^2	<i>df</i>
		N ^{ML}	%	N ^{SR}	%	N ST	%			
Ukupno svih pojavnica dvosložnih posuđenica na -st / Total number of tokens of the two-syllable loanwords ending in -st		56		64		50				
Višesložne posuđenice na -st / Multiple-syllable loanwords ending in -st										
optimist	optimišt	28	100,00	32	100,00	27	93,10	0,120	4,223	2
	optimišt	0	0,00	0	0,00	2	6,90			
Ukupno pojavnica za riječ <i>optimist</i> / Total number of tokens of the word <i>optimist</i>		28		32		29				
pesimist	pesimišt	28	100,00	31	96,88	28	96,55	0,623	0,946	2
	pesimišt	0	0,00	1	3,12	1	3,45			
Ukupno pojavnica za riječ <i>pesimist</i> / Total number of tokens of the word <i>pesimist</i>		28		32		29				
idealist	ideališt	26	92,86	28	87,50	26	89,65	0,591	2,803	4
	ideališt	0	0,00	0	0,00	1	3,45			
	ideališt	2	7,14	4	12,50	2	6,90			
Ukupno pojavnica za riječ <i>idealist</i> / Total number of tokens of the word <i>idealist</i>		28		32		29				
Ukupno silaznih naglasaka na nepočetnome slogu u višesložnih posuđenica na -st / Total number of falling accents on the non-initial syllable in the multiple-syllable loanwords ending in -st		82	97,62	91	94,79	82	94,25			

Posuđenica / Loanword	Naglasak posuđenice / Loanword accent	Najmlađa dobna skupina / The youngest age group		Srednja dobna skupina / Middle age group		Najstarija dobna skupina / The oldest age group		<i>p</i>	χ^2	<i>df</i>
		N ^{ML}	%	N ^{SR}	%	N ST	%			
Ukupno pojavnica s metatoniranim naglaskom u višesložnih posuđenica na -st / Total number of tokens with metatony in multiple-syllable loanwords ending in -st		2	2,38	5	5,21	5	5,75			
Ukupno ostalih naglasaka u višesložnih posuđenica na -st / Total number of other accents in multiple-syllable loanwords ending in -st		0	0,00	0	0,00	0	0,00			
Ukupno svih pojavnica višesložnih posuđenica na -st / Total number of tokens of multiple-syllable loanwords in -st		84		96		87				
Trosložne posuđenice na -log / Three-syllable loanwords ending in -log										
pulmolog	pulmòlog	22	84,62	29	90,63	23	82,14	0,348	8,936	8
	pulmōlog	3	11,54	3	9,37	2	7,14			
	pūlmològ	0	0,00	0	0,00	1	3,57			
	pulmolög	0	0,00	0	0,00	2	7,14			
	pūlmolog	1	3,85	0	0,00	0	0,00			
Ukupno pojavnica za riječ <i>pulmolog</i> / Total number of tokens of the word <i>pulmolog</i>		26		32		28				
urolog	uròlog	27	96,43	32	100,00	20	68,97	0,003	19,597	6
	urolog̈	0	0,00	0	0,00	6	20,69			
	urōlog	1	3,57	0	0,00	1	3,45			
	ūrolog	0	0,00	0	0,00	2	6,90			
Ukupno pojavnica za riječ <i>urolog</i> / Total number of tokens of the word <i>urolog</i>		28		32		29				

Posuđenica / Loanword	Naglasak posuđenice / Loanword accent	Najmlađa dobna skupina / The youngest age group		Srednja dobna skupina / Middle age group		Najstarija dobna skupina / The oldest age group		<i>p</i>	χ^2	<i>df</i>
		N ^{ML}	%	N ^{SR}	%	N ST	%			
Ukupno silaznih naglasaka na nepočetnome slogu u trosložnih posuđenica na -log / Total number of falling accents on the non-initial syllable in three-syllable loanwords ending in -log		4	7,41	3	4,69	12	21,05			
Ukupno uzlaznih naglasaka na predzadnjem slogu u trosložnih posuđenica na -log / Total number of rising accents on the penultimate syllable in three-syllable loanwords ending in -log		49	90,74	61	95,31	43	75,44			
Ukupno ostalih naglasaka u trosložnih posuđenica na -log / Total number of other accents in three-syllable loanwords ending in -log		1	1,85	0	0,00	2	3,51			
Ukupno svih pojava trosložnih posuđenica na -log / Total number of tokens of three-syllable loanwords ending in -log		54		64		57				
Višesložne posuđenice na -log / Multiple-syllable loanwords ending in -log										
anesteziolog	anesteziòlog	26	100,00	32	100,00	22	78,57	0,001	13,361	2
	anesteziolög	0	0,00	0	0,00	6	21,43			
Ukupno pojava za riječ <i>anesteziolog</i> / Total number of tokens of the word <i>anesteziolog</i>		26		32		28				
Ukupno silaznih naglasaka na nepočetnome slogu u višesložnih posuđenica na -log / Total number of falling accents on the non-initial syllable in multiple-syllable loanwords ending in -log		0	0,00	0	0,00	6	21,43			

Posuđenica / Loanword	Naglasak posuđenice / Loanword accent	Najmlađa dobna skupina / The youngest age group		Srednja dobna skupina / Middle age group		Najstarija dobna skupina / The oldest age group		<i>p</i>	χ^2	<i>df</i>
		N ^{ML}	%	N ^{SR}	%	N ST	%			
Ukupno uzlaznih naglasaka na predzadnjem slogu u višesložnih posuđenica na -log / Total number of rising accents on the penultimate in multiple-syllable loanwords ending in -log		26	100,00	32	100,00	22	78,57			
Ukupno ostalih naglasaka u višesložnih posuđenica na -log / Total number of other accents in multiple-syllable loanwords ending in -log		0	0,00	0	0,00	0	0,00			
Ukupno svih pojava višesložnih posuđenica na -log / Total number of tokens of multiple-syllable loanwords ending in -log		26		32		28				

Tablica 6. Izgovorne inačice ženskih mocijskih parnjaka prema dobnim skupinama
Table 6. Accent variations of feminine nouns in feminine-masculine pairs by age

Posuđenica / Loanword	Naglasak posuđenice / Loanword accent	Najmlađa dobna skupina / The youngest age group		Srednja dobna skupina / Middle age group		Najstarija dobna skupina / The oldest age group		<i>p</i>	χ^2	<i>df</i>
		N ^{ML}	%	N ^{SR}	%	N ST	%			
Ženski mocijski parnjaci nastali od muških parnjaka na -or, -nt i -st / Female nouns in feminine-masculine pairs built from the male nouns of the same pair, ending in -or, -nt and -st										
autorica	àtorica	15	53,57	25	78,13	20	74,07	0,291	9,641	8
	átorica	0	0,00	0	0,00	1	3,70			
	ätorica	7	25,00	4	12,50	2	7,41			
	autòrica	1	3,57	0	0,00	0	0,00			
	autòrica	5	17,86	3	9,38	4	14,81			
Ukupno pojava za riječ <i>autorica</i> / Total number of tokens of the word <i>autorica</i>		28		32		27				

Posuđenica / Loanword	Naglasak posuđenice / Loanword accent	Najmlađa dobna skupina / The youngest age group		Srednja dobna skupina / Middle age group		Najstarija dobna skupina / The oldest age group		<i>p</i>	χ^2	<i>df</i>
		N ^{ML}	%	N ^{SR}	%	N ST	%			
studentica	stùdentica	25	89,29	23	71,88	12	44,44	0,010	20,201	8
	stùdentica	1	3,57	0	0,00	0	0,00			
	studèntica	1	3,57	4	12,50	5	18,52			
	studèntica	1	3,57	4	12,50	10	37,04			
	studéntica	0	0,00	1	3,13	0	0,00			
Ukupno pojavnica za riječ <i>studentica</i> / Total number of tokens of the word <i>studentica</i>		28		32		27				
docentica	dòcentica	20	71,43	23	71,88	12	41,38	0,072	11,574	6
	dòcentica	1	3,57	0	0,00	0	0,00			
	docèntica	6	21,43	9	28,13	15	51,72			
	docèntica	1	3,57	0	0,00	2	6,90			
Ukupno pojavnica za riječ <i>docentica</i> / Total number of tokens of the word <i>docentica</i>		28		32		29				
čelistica	čèlistica	3	10,71	8	25,00	0	0,00	0,063	8,931	4
	čèlistica	22	78,57	22	68,75	23	85,19			
	čèlistica	3	10,71	2	6,25	4	14,81			
Ukupno pojavnica za riječ <i>čelistica</i> / Total number of tokens of the word <i>čelistica</i>		28		32		27				
Ukupno silaznih naglasaka na nepočetnome slogu u ženskim mocijskim parnjacima / Total number of falling accents on the non-initial syllable in female members of feminine- masculine pairs		30	26,79	35	27,34	43	39,09			
Ukupno ostalih naglasaka u ženskim mocijskim parnjacima / Total number of other accents in female members of feminine- masculine pairs		82	73,21	93	72,66	67	60,91			
Ukupno svih pojavnica ženskih mocijskih parnjaka / Total number of tokens of female members of feminine-masculine pairs		112		128		110				

5. ZAKLJUČAK

Provedeno istraživanje pokazalo je da u osječkom govorniku generalno postoje dvije naglasne inačice koje se najčešće upotrebljavaju u izgovoru posuđenica. Prva je ostvaraj silaznoga naglasaka na nepočetnome slogu riječi (primjerice *kontinènt, asistènt*), a druga ostvaraj kratkouzlaznoga naglasaka na prvome slogu riječi (primjerice *stùdent, tàlent*). Analiza je pokazala i da se učestalost ostvaraja silaznoga naglasaka povećava s brojem slogova, no o nastavku posuđenice ovisi koji je broj slogova minimalan da bi se on ostvario. Tako se silazni naglasak na nepočetnome slogu ostvaruje u trosložnim i višesložnim posuđenicama na -nt i -st (*asistènt, kontinènt, idealist, pesimist, optimist*) te četverosložnim i višesložnim posuđenicama na -or (*restauràtor, administràtor, televízor*), a posuđenice na -or, -nt i -st s manjim brojem slogova izgovaraju se najčešće s uzlaznim naglaskom na prvome slogu (*tàlent, dòcent, direktor, òrator, tùrist, čèlist*). Posuđenice na -log čine iznimku od toga pravila te se u njihovu izgovoru najčešće javlja kratkouzlazni naglasak na predzadnjem slogu neovisno o broju slogova posuđenice (*uròlog, pulmòlog, anesteziòlog*), no za potvrdu rezultata potrebno je provesti istraživanje s većim brojem imenica na -log. Ženski mocijski parnjaci tvoreni od imenica muškoga roda na -nt, -or i -st u osječkom govorniku općenito češće izgovaraju sa silaznim naglaskom na nepočetnome slogu u odnosu na svoje muške parnjake, a broj takvih slučajeva kod ženskih parnjaka veći je što je njihov broj veći kod muškoga mocijskoga parnjaka.

Govornici najstarije dobne skupine dvosložne posuđenice na -st te neke posuđenice na -log statistički značajno češće izgovaraju sa silaznim naglaskom na zadnjem slogu: *turìst* i *čèlist* te *uròlòg* i *anesteziològ* dok govornici najmlađe dobne skupine takav naglasak ostvaruju vrlo rijetko. Utvrđeno je da razlog tomu može biti dvojak: 1. stariji govornici češće čuvaju izvorni naglasak posuđenica, što može biti posljedica utjecaja nekih slavonskih dijalekata koji se govore u selima u okolici Osijeka i 2. na izgovor starijih govornika možda je utjecao njemački jezik kroz tzv. *esekerski* dijalekt. S druge strane, u izgovoru višesložnih posuđenica na -or te trosložnih i višesložnih posuđenica na -st kod govornika najstarije i srednje dobne skupine također postoji tendencija češćega ostvaraja uzlaznoga naglasaka na predzadnjem slogu (*inicijátor, televízor*), odnosno preinake silaznoga naglasaka na prethodni slog uz promjenu u uzlazni ton (*optimist, pesimist* i *ideàlist*). Na temelju navedenoga može se zaključiti da u osječkom govorniku postoji opća tendencija napuštanja navike preinake silaznoga u uzlazni ton, odnosno preinake silaznoga naglasaka na prethodni slog uz

promjenu u uzlazni ton (metatonije uz metataksu) u višesložnih posuđenica na -or te trosložnih i višesložnih posuđenica na -nt i -st te se može pretpostaviti da će se ta navika u Osijeku s vremenom izgubiti.

REFERENCIJE

- Babić, S., Brozović, D., Moguš, M., Pavešić, S., Škarić, I. i Težak, S. (1991). *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika. Nacrti za gramatiku*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Nakladni zavod Globus.
- Barić, E., Hudeček, L., Koharović, N., Lončarić, M., Lukenda, M., Mamić, M., Mihaljević, M., Šarić, Lj., Švačko, V., Vukojević, L., Zečević, V. i Žagar, M. (1999). *Hrvatski jezični savjetnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Pergamena – Školske novine.
- Barić, E., Lončarić, M., Malić, D., Pavešić, S., Škarić, I. i Težak, S. (1995). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Birtić, M., Blagus Bartolec, G., Hudeček, L., Jojić, Lj., Kovačević, B., Lewis, K., Matas Ivanković, I., Mihaljević, M., Miloš, I., Ramadanović, E. i Vidović, D. (2012). *Školski rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Brozović, D. (1954). Akcentuacija tuđica na -or u hrvatskom jeziku. *Jezik*, 3(4), 118–123.
- Brozović, D. (1971). Uz jedno vrijedno, ali kontroverzno akcentološko djelo – razmišljanja o genezi, sustavu i normi. *Jezik*, 19(4–5), 123–140.
- Delaš, H. (2013). *Hrvatska preskriptivna akcentologija*. Zagreb: Pergamena.
- Jojić, Lj. (ur.). (2015). *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Jojić, Lj. i Matasović, R. (ur.). (2002). *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi Liber.
- Jonke, Lj. (1961). Akcenatska problematika hrvatskosrpskoga književnog jezika danas. *Jezik*, 9(1), 1–7.
- Kišiček, G. (2012). Stavovi prema gradskim varijetetima hrvatskoga jezika. *Govor*, 29(2), 149–167.
- Labov, W. (1972). *Sociolinguistic Patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Labov, W. (1977). *Language in the Inner City. Studies in the Black English Vernacular*. Oxford: Basil Blackwell.
-

- Labov, W.** (2013). *The Language of Life and Death. The Transformation of Experience in Oral Narrative*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lisac, J.** (2003). *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekt i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Martinović, B.** (2014). *Na putu do naglasne norme – oprímjereno imenicama*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada – Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Martinović, B.** (2017). Kodifikacija hrvatske naglasne norme (ili kako naši priručnici govore). *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 43(1), 95–106.
- Martinović, B.** (2018). Naglasna norma neutralnoga varijeteta suvremenoga hrvatskog jezika. U J. Mlikota (ur.), *Od norme do uporabe 1* (str. 123–139). Osijek: Filozofski fakultet u Osijeku – Hrvatska sveučilišna naklada.
- Matešić, M.** (2009). Hrvatska ortoepija između norme i uzusa. U L. Badurina, I. Pranjković i J. Silić (ur.), *Jezični varijeteti i nacionalni identiteti. Prilozi proučavanju standardnih jezika utemeljenih na štokavštini* (str. 291–306). Zagreb: Disput.
- Matešić, M.** (2018). *Pravogovor i pravopis. Izazovi suvremene hrvatske standardologije*. Dostupno na <http://izdavastvo.ffri.hr/wp-content/uploads/2019/09/Matesic-Mihaela-Pravogovor-i-pravopis.-Izazovi-suvremene-hrvatske-standardologije-Rijeka-2018.pdf>
- Mićanović, K.** (2006). *Hrvatski s naglaskom. Standard i jezični varijeteti*. Zagreb: Disput.
- Moskatelo, K.** (1954). Akcentuacija tudica na -or u hrvatskom jeziku. *Jezik*, 3(2), 51–56.
- Petrović, V.** (2008). *Esekerski rječnik. Essekerisches Wörterbuch*. Zagreb: FF press.
- Pranjković, I.** (2009). *Za demokratizaciju hrvatske ortoepske norme*. Dostupno na <http://www.hrvatskiplus.org/article.php?id=1825&naslov=za-demokratizaciju-hrvatske-ortoepske-norme> [posljednji pristup 30. lipnja 2017.].
- Raguž, D.** (1997). *Praktična hrvatska gramatika*. Zagreb: Medicinska naklada.
- Silić, J. i Pranjković, I.** (2005). *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- Škarić, I.** (1999). Sociofonetski pristup standardnom naglašavanju. *Govor*, 16(2), 117–137.
- Škarić, I.** (2002). Naglasci iz suprostavljenih pravila. *Govor*, 19(2), 115–135.
- Škarić, I.** (2007). Hrvatski izgovorni identitet. *Govor*, 24(2), 79–90.
- Škarić, I.** (2009). *Hrvatski izgovor*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

- Škarić, I., Babić, Z., Škavić, Đ. i Varošaneć, G. (1987). Silazni naglasci na nepočetnim slogovima riječi. *Govor*, 4(2), 139–152.
- Škarić, I. i Lazić, N. (2002). Vrijednosni sudovi o hrvatskim naglascima. *Govor*, 19(1), 5–34.
- Škarić, I., Škavić, Đ. i Varošaneć-Škarić, G. (1995). Kako se naglašavaju posuđenice. *Jezik*, 43(4), 129–138.
- Škavić, Đ. (1994). Odnos hrvatskoga jezikoslovlja prema naglascima u javnim glasilima. *Govor*, 11(1), 69–74.
- Šonje, J. (ur.). (2000). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža – Školska knjiga.
- Varošaneć-Škarić, G. (2003). Prenošenje silaznih naglasaka na proklitiku u općem prihvaćenom hrvatskom izgovoru. *Govor*, 20(1–2), 469–488.
- Vidović, D. (2020). O naglasnoj normi na temelju obradbe naglasaka u *Školskome rječniku hrvatskoga jezika* i *Hrvatskome mrežnom rječniku (Mrežniku)*. U M. Glušac (ur.), *Od norme do uporabe 2* (str. 281–295). Osijek – Zagreb: Filozofski fakultet u Osijeku – Hrvatska sveučilišna naklada.
- Vukušić, S. (1989). Naglasno normiranje. *Jezik*, 37(2), 48–53.
- Vukušić, S. (1996). Neprihvatljiva naglasnonormativna pravila. *Jezik*, 44(2), 63–66.
- Vukušić, S. (2011). Naglasno usavršavanje hrvatskoga jezika, II. Zapadni dijalekt – jedini novoštokavski potomak zapadne štokavštine. *Jezik*, 58(3), 91–96.
- Vukušić, S., Zoričić, I. i Grasselli-Vukušić, M. (2007). *Naglasak u hrvatskome književnom jeziku*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
-

Lorna Rajle

lorna.rajle@gmail.com

Centre for Providing Services in Community Klasje Osijek
Croatia

Location of accent in loanwords in the speech of Osijek

Summary

Much of the research has shown that Croatian speakers do not follow the basic accentuation rule of Croatian speech, according to which the falling accent should not be used on any syllable of the word except the first one. Generally, the falling accent appears in the combination of pre-accentuated and accentuated words, as well as in loanwords, singular nouns in vocative, singular and plural nouns in genitive, proper nouns, compound words, stylistic words and some verb forms (Brozović, 1954; Matešić, 2009; Moskatelo, 1954; Pranjković, 2009; Škarić, 2002, 2007; Škarić & Lazić, 2002; Škarić et al., 1987; Škavić, 1994; Varošaneć-Škarić, 2003). Such accent realisation is to be found among a number of native speakers of the Neo-Stokavian four-accent system, which has partly been the basis of the Croatian orthoepic norm. In the speech of Osijek, as one of the examples of the Neo-Stokavian dialect, many speakers stress these words following the abovementioned rule, however the use of falling accent on the non-initial syllables has been detected, as well. As a contribution to the description of practices which might lead to the agreement of theory and practice, this paper describes the accent realisations of the people of Osijek in pronouncing loanwords (especially derivatives with the suffixes -st, -nt, -or, and -log, as well as the non-derivative loanwords which are by analogy seen as similar to these derivatives) and feminine variants of feminine-masculine pairs, whose roots are masculine loanwords ending in -nt, -or and -st including the conditions under which these words are pronounced by using a falling accent on the non-beginning syllable. The data has been collected by analysing the reading samples of 90 people from Osijek, distributed in three groups by age. The comparison of the results has led to conclusions about the tendencies of accent changes in the speech of Osijek. The research has shown that, in the speech of Osijek, the frequency of falling accent use on the non-initial syllable in loanwords increases with the number of syllables, however the number of minimal syllables for it to appear depends on the loanword suffix. It has also been detected that the speakers in the oldest age group are more prone to changing the falling tone into a rising one and to accent shift, which is the feature of standard pronunciation. On the other hand, the youngest speakers

pronounce the falling accent on the non-initial syllable. Taking this into consideration, we may assume that the habit of changing the falling tone into a rising one and using the accent shift will, in time, be lost in the speech of Osijek.

Keywords: speech of Osijek, accent, loanwords, orthoepic norm, usage
